

Mācīšanās grūtību izpausmes un pedagoģiskā korekcija.

Sagatavoja izglītības psiholoģe Karīna Agadžanjana

Mācīšanās grūtības vai traucējumi var ietvert plašu skolēnu grupu, piem., bērni ar jauktiem attīstības traucējumiem, ar garīgās veselības attīstības traucējumiem, ar garīgās attīstības traucējumiem, kā arī autiskā spektra traucējumiem.

Laicīgi pamanītas skolēna grūtības mācībās un sniegti atbalsta pasākumi ļaus izvairīties no sarežģītākām grūtībām turpmākā mācību posmā. Laikus nesniegts atbalsts mācībās var raisīt emocionālas grūtības ne tikai skolēnam, bet arī skolotājam un vecākiem. Turpmākās mācību vielas apguve iekavēšana, regulāra nesekmīga vērtējuma izlikšana un saņemšana, kritisku piezīmju izteikšana un uzklausišana rada emocionāli saspringtu atmosfēru un ietekmē visu iesaistīto pušu noskaņojumu. Skolēns ar mācīšanās grūtībām bieži vien savā pieredzē ir jau pieradis un pat gatavs sagaidīt no skolotāja vai sava vecāka kritiku par nepareizi paveiktu uzdevumu, par nepietiekamu centību, kā arī norādes uz pieļautām kļūdām. Ar laiku iegūtā un nostiprinātā pieredze, ka “nekas nesanāk un nekas nav labi izdarīts” iespaido un pazemina skolēna pašvērtējumu un sasniegumu motivāciju. Savukārt skolēna mācīšanās grūtības un zemais pašvērtējums iet roku rokā ar emocionālo un uzvedības traucējumu attīstību. Varētu teikt, ka veidojas apburtais loks: – jo lielākas grūtības mācībās jeb mācīšanas iemaņu traucējumi – jo dziļāks emocionāls diskomforts ar trauksmes, dusmu, kauna, neveiksmīguma izjūtām – jo nopietnākas uzvedības izpausmes ar izvairīšanos no mācīšanās, opozicionārām, noslēgšanas sevī, agresīvām un citām reakcijām. Pieredze rāda, ka bērns, lai sadzīvotu ar mācīšanās grūtībām un izvairītos vai mazinātu sārpiņu emociju izjušanu ar laiku ieņem vienaldzības uzvedības pozīciju, kad runā: “man vienalga, man nav svarīgi mācīties, man to nevajag, es nedarīšu” u.tml. .

Lai palīdzētu skolēnam ar mācīšanās grūtībām būt sekmīgākam, veiksmīgākam un laimīgākam, ir būtiski:

- ✓ pamanīt mācību grūtības,
- ✓ izvērtēt stiprās un vājās prasmes,
- ✓ kompensēt mācību grūtības balstoties uz stiprām prasmēm,
- ✓ trenēt vājās prasmes,
- ✓ sniegt iedrošinājumu un uzslavu par centību,
- ✓ sniegt atzinību par grūtību pārvarēšanu un sasniegumiem,
- ✓ sniegt pozitīvu atgriezenisko saikni skolēna vecākiem par izdošanos.

Pēc vērojumiem ikdienas darbā, ir iespējams spriest, ka vairums gadījumos mācīšanās grūtības saistītas ar ierobežotām, pat nepietiekamām verbālām spējām, kas izpaužas pazeminātā spējā klausīties, lasīt, saprast izlasīto, izteikt savu domu un tekošā stāstījumā. Jāatzīmē arī pazeminātas uzmanības koncentrēšanās prasmes, grūtības iegaumēt un atcerēties informāciju, kā arī bieži redzams, ka skolēnam ir grūtības pašam plānot un organizēt savu darbu. Mūsdienu tehnoloģiju laikmets, gan ilgstoša laika pavadīšana ekrānā ir sekmējusi, ka vadošā augstāk attīstītā prasme ir saistīta ar vizuālās uztveres un vizuālās domāšanas spējām. Šīs spējas var pieņemt par skolēnu kognitīvo spēju un mācīšanās iemaņu resursu, ko iespējams izmantot kā primārās kompensācijas stratēģijas mācīšanās grūtību korekcijā.

Kvalitatīvai mācību vielas apguvei un mācīšanās motivācijas uzturēšanai, vēlams skolēniem ikdienas mācībās sniegt atbalsta pasākumus ne tikai grūtību jomā, bet arī novērtēt spēcīgās prasmes un par tām sniegt atzinību. Atbalsts skolēna mācīšanās prasmes iemaņu un iemācītā izpratnes pilnveidošana un atzīmēšana, ļauj ilgtermiņā pazemināt skolēna emocionālās un uzvedības grūtības.

Metodiskā materiālā apkopotas raksturīgākās mācīšanās grūtību izpausmes un piedāvātas prasmju pedagoģiskās korekcijas taktikas.

Raksturīgākie mācīšanās grūtību cēloņi un iezīmes:

Verbālā spējas.	Vizuāli telpiskā uztvere.	Atmiņas spējas.	Uzmanības noturība, darba temps.	Emocionālā/uzvedības sfēra.
*Šaurs vārdu krājums. *Lēni lasa. *Grūti saprot lasīto. *Grūtības izrunāt sarežģītākus, garus vārdus. *Vāja runa, neveikli izsakās. *Grūti veido stāstījumu. *Teikumi īsi, vienveidīgi (“tur ir...tur dara...,tur stāv...tur atnāca”). *Mutiskas instrukcijas pārprot/nesaprot. *Pareizrakstības kļūdas.	*Grūti atšķir vizuālus simbolus. *Grūti, ar kļūdām pārraksta tekstu. *Raksta burtus spoguļrakstā. *Vārdu izlasa nepareizi, piem., “roka” =”raka”. *Kļūdaini uztver attēlus, nepamana trūkstošas detaļas. *Grūti atrast līdzības un atšķirība vizuālos simbolos. *Neizdodas darboties pēc uzskatāma parauga. *Vāji diferencē labo – kreiso pusi. *Vāji orientējas telpiskā izvietojumā. *Darba lapā var neievērot secību *Darba lapā darbojas haotiski, pārlecoša uzmanība no viena un citu. *Labāk uztver un saprot uzskatāmu tekstu.	*Grūti iegaumē. *Neatceras uzdevuma instrukciju vai norādījumu. *Novirzās no uzdevuma un veic to pa savam. *Aizmirst tikko veikto darbību vai risinājuma veidu. *Bieži pārjautā. *Nemēģina risināt/veikt nākamo uzdevumu. *Bieži jautā ” kur, kā bija?”. *Neizdodas pielietot tikko skaidrotu/parādītu informāciju.	*Grūti koncentrēties vienveidīgam/monotonam darbam. *Izlaiž piemērus. *Iestrēgst pie viena uzdevuma. *Švīkā, dzēš, cenšas pārlabot. *Nespēj ievērot/veikt secīgi. *Lapā darbojas haotiski. *Steidzas. *Viegli novēršas uz blakus lietām/kairinātājiem. *Pieļautās kļūdas nepamana. *Ir kā “aizdomājies, skatās apkārt”. *Sūdzas, ka noguris.	*Novilcina laiku. *Grūti uzsākt darbu. *Netic, ka paveiks. *Nav pārliecināts, ka dara pareizi vai labi. *Jūtīgs uz kritiku. *Neizdošanās ceļ iekšējo trauksmi. *Izsakās “es nesaprotu, nemāku, negribu, man vienalga, es vēlāk”. *Atsakās no palīdzības. *Demonstrē protesta, izvairīšanas uzvedību.

Ieteicamie atbalsta pasākumi mācību procesā:

Verbālās spējas.	Vizuāli telpiskā uztvere kā spēju resurss.	Atmiņas spējas.	Uzmanības noturība, darba temps.	Emocionālā/uzvedības sfēra.
*Mutvārdu tekstu lasīt priekšā, kopā. *Mutvārdu tekstu skaidrot lēnāk, pa daļām. *Mutvārdu instrukciju/norādījumu atkārtot. *Pārliecināties vai saprot. *Lūgt atkārtot/pateikt/pastāstīt, ko saprata. *Pārskatāms lasāmais teksts, nesablīvēts. *Lasot, izmanto šablonu (papīra lapa, lineāls).	*Vizuāli pārskatāma, sakārtota darba vieta. *Uzskatāmi risinājuma/izpildes demonstrējumi. *Atkārtošana. *Vadīt izziņas procesu, ik pa laikam atgādināt noteikumu. *Palīdzēt uzsākt uzdevumu, pavērot vai izpilde norit atbilstoši instrukcijai. *Mutvārdu tekstu papildina ar vizuāli uzskatāmu attēlu, shēmu, zīmējumu. *Verbālas un audiālas informācijas papildināšana ar vizuālu asociāciju. *Vizuālas atgādnēs (piem., reizrēķina tabula, darbību secība; vārdšķiru pasvītrojuma paraugi; formulas fizikā;	*Atkārtot vairākas reizes mutvārdu norādījumu. *Lūgt to atkārtot skolēnam. *Mudināt skolēnam pateikt pirmos savas darbības soļus. *Vairākkārtēji viena veida vai pēc viena algoritma risināmi uzdevumi. *Secīga/dozēta darba uzdevumu došana. *Samazināta uzdevumu dažādība/apjoms. *Ik pēc laika atkārtot verbālu tekstu vai risinājuma veidu.	*Sakārtota darba vieta, bez blakus lietām. *Samazināt uzsvaru uz darba veikšanas ātrumu. *Uzsvērt kvalitāti, secību, precizitāti. *Precizēt, detalizēt instrukciju. *Vadīt/organizēt mācīšanās procesu – priekšā pateikt ko vispirms, ko pēc tam. *Palīdzēt/mācīt pašam veidot darbības plānu, darboties pa soļiem. *Periodiskas atpūtas pauzes, darba maiņa. *Skolēns pats pārskata un veic sava darba kļūdu labojumu.	*Pieņemoša, labvēlīga vide. *Sākt ar vieglāku, zināmu uzdevumu. *Būt tuvāk skolēnam, pie pirmās darbības, sniegt iedrošinājumu. (Iedrošinājums – lieto pirms skolēns uzsācis darbu, darba laikā, pirms nav pabeigts darbs). *Ik pa laikam uzturēt acu kontaktu ar skolēnu, pienākt tuvāk, var izmantot iedrošinošus žestus, pozitīvu vārdu. *Miksēt pozitīvos pastiprinājumus/uzslavas: Uzslava <i>par mācīšanos</i> (centies, glīts rokraksts, paveici ātri, labi seko līdzi). Uzslava <i>par uzvedību</i> (paldies, ka palīdzēji, ka klusi sēdi, ka esi

Verbālās spējas.	Vizuāli telpiskā uztvere kā spēju resurss.	Atmiņas spējas.	Uzmanības noturība, darba temps.	Emocionālā/uzvedības sfēra.
	matemātikā; risinājuma algoritmi u.c.). *Pielāgojumi, piem, lielāka druka, svarīgais izceltā drukā, pasvītrots. *Darba lapas nav pārblīvētas ar saturu, ir viegli uztveramas, “nesaraibinātas”.			pieklājīgs, ka pagaidīji, ka nereaģē uz citu runām). *Paveiktā darba novērtēšana, ar skolēna personiska ieguvuma/labuma sasniegšanu (centies un izdevās; izdevās jo neatkāpies; atkārtosi vēlāk un ļoti labi zināsi).